

Економічні науки

УДК 336.72

Салтан Расіна Олександрівна

студентка

Київського національного університету технологій та дизайну

Салтан Расина Александровна

студентка

Киевского национального университета технологий и дизайна

Saltan Rasina

Student of the

Kyiv National University of Technologies and Design

Русіна Юлія Олександрівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

Русина Юлия Александровна

кандидат экономических наук,

доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности

Киевский национальный университет технологии и дизайна

Rusina Yuliia

PhD in Economics, Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

Коваленко Дмитро Іванович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

Коваленко Дмитрий Иванович

кандидат экономических наук,

доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности

Киевский национальный университет технологии и дизайна

Kovalenko Dmytro

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

**СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ
УСТОЙЧИВОСТИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ
CURRENT STATE OF DEVELOPMENT OF FINANCIAL STABILITY
OF THE BANKING SYSTEM IN UKRAINE**

***Анотація.** На даний час в Україні все більшого значення набувають питання стійкості банківської системи та її основних елементів - банків. Значимість проблеми оцінки фінансової стійкості банків зумовлена величезною роллю банківської системи в процесі функціонування економіки країни, її фінансової системи, держави і суспільства в цілому.*

***Ключові слова:** банківська система, фінансова стійкість, фактори впливу на забезпечення фінансової стійкості банку, фактори впливу на фінансову стійкість банку.*

***Аннотация.** В настоящее время в Украине все большее значение приобретают вопросы устойчивости банковской системы и ее основных элементов - банков. Значимость проблемы оценки финансовой устойчивости банков обусловлена огромной ролью банковской системы в*

процесі функціонування економіки країни, її фінансової системи, держави та суспільства в цілому.

Ключеві слова: банківська система, фінансова стійкість, фактори впливу на забезпечення фінансової стійкості банку, фактори впливу на фінансову стійкість банку.

Summary. Currently, in Ukraine, the issues of stability of the banking system and its main elements - banks are becoming increasingly important. The importance of the problem of assessing the financial stability of banks is due to the huge role of the banking system in the functioning of the country's economy, its financial system, the state and society as a whole.

Key words: banking system, financial stability, factors influencing the financial stability of the bank, factors influencing the financial stability of the bank.

Актуальність та постановка проблеми. На даний час в Україні все більшого значення набувають питання стійкості банківської системи та її основних елементів. Важливість проблеми оцінки фінансової стійкості банків зумовлена величезною роллю банківської системи в процесі функціонування економіки України, її фінансової системи, держави і суспільства в цілому.

У сучасній ситуації еволюції економіки країни вирішальне значення має становище банківської системи. Очевидно, що банки є одним з основних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни.

Міцна банківська система є необхідною умовою стабільного та збалансованого розвитку української економіки та її інтеграції у світову економіку. В умовах низького розвитку фондового ринку та небанківських фінансових установ банківська система України є найбільшим офіційним фінансовим посередником, що задовольняє потреби реальних секторів

економіки та населення у ресурсах. З розвитком міжнародних відносин та зростанням глобалізації у банківському секторі з'являється багато проблем. Ці проблеми слід негайно вирішити для забезпечення стабільності та нормального функціонування національної економіки. Завдяки стрімкому розвитку процесу фінансової глобалізації перед банківською системою постає все більше завдань, у разі вирішення яких Україна стане активним учасником глобалізаційних процесів.

Головними факторами при формуванні довіри з боку вкладників, партнерів, інвесторів до банків є стабільний розвиток і фінансова стійкість. Недосконалість вже існуючих підходів вимагає більш ґрунтовного, системного підходу до класифікації факторів впливу на фінансову стійкість банків. Створення сучасної багатокритеріальної класифікаційної системи забезпечить конкурентоспроможність банків України та їх фінансову стабільність.

Об'єкти та методи дослідження. Об'єктом є фінансова стійкість банківської системи країни. У роботі були використані загальні та спеціальні методи наукового пізнання, а саме: метод наукових абстракцій, аналізу та синтезу, порівняння, табличний метод, метод коефіцієнтів, статистичні методи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти існуючих досліджень забезпечення фінансової стійкості банку висвітлено в наукових роботах Бурковської А.В., Сацури О.Ф. [1, с. 31-40]; Бриштїна В.В., Ключко Л. А. [2, с. 37-53]; Варцаби В.І. [3, с. 311-316]; Зверякова М. І., Коваленко В. В. [4]; Маслова А.Ю. [5] та інші.

Постановка завдання. Метою статті є формування системи оцінки індикаторів фінансової стійкості, а також, дослідження сучасного стану фінансової стійкості банківської системи та негативних факторів впливу на неї.

Виклад основного матеріалу. Світові фінансові кризи привернули

увагу до забезпечення фінансової стійкості з боку суб'єктів державного регулювання та нагляду за банківською системою. Дослідивши підходи до визначення сутності категорії «фінансова стійкість банку», переважна більшість розуміють як здатність банку протистояти зовнішнім шокам, що погіршують трансформацію заощаджень в інвестиції та переказ платежів в економіці, внутрішніми умовами та параметрами діяльності, що кількісно визначається оптимальним рівнем ризиків відповідно до рівня капіталізації банку.

В нормативних та методичних рекомендаціях Центральних банків та органів банківського нагляду дана категорія визначення переважно як система цілому, а не окремий банк. Тому на сучасному етапі виникає необхідність більш ретельних досліджень у даному напрямку та посилення регуляторного впливу на державному рівні.

При цьому, категорія фінансова стійкість банку має розглядатись як комплексне поняття, що в інтегрованому вигляді являє собою компонент структури механізму забезпечення, на який спрямований вплив функцій управління, компонент цільової підсистеми, який визначає оптимальний рівень показників фінансової стійкості, та базові передумови функціонування будь-якого банку, без якої неможливе ефективне виконання покладених на нього функцій та досягнення на цій основі цілей.

Нижче (табл. 1) наведені фактичні та нормовані значення індикаторів фінансової стійкості держави в умовах розвитку інформаційної економіки за 2018-2020 рр., значення індикаторів отримані з відкритих джерел [8-10].

Таблиця 1

**Фактичні та нормовані значення індикаторів фінансової стійкості
банківської системи України за 2018-2020 рр.**

№	Показник	Період						Відхилення	
		01.01.2018		01.01.2019		01.01.2020		Фактичного значення, %	Нормованого значення, %
		Нормоване значення, %	Фактичне значення, %	Нормоване значення, %	Фактичне значення, %	Нормоване значення, %	Фактичне значення, %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Забезпечення достатнього рівня капіталізації банківської системи									
1	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу Н2	1,00	12,70	1,000	16,10	1,000	16,20	0,100	0,000
2	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента Н7	1,00	21,50	1,00	20,30	1,00	19,80	-0,50	0,00
3	Норматив великих кредитних ризиків Н8	1,00	308,3	1,00	208,3	1,00	176,2	-32,1	0,00
4	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою Н11	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00
5	Норматив загальної суми інвестування Н12	1,00	0,60	1,00	0,20	1,00	0,20		0,00
2. Забезпечення дохідності та прибутковості банківської системи									
1	Відношення проблемних кредитів до загальної суми кредитів	0,05	30,50	0,03	54,50	0,03	52,90	-1,60	0,00
2	Прибутковість активів	0,00	-12,5	0,00	-1,80	1,00	1,60	3,40	1,00
3	Прибутковість капіталу	0,00	-122,2	0,00	-15,3	1,00	14,60	29,90	1,00
4	CIR (Cost Income Ratio)	0,56	60,90	0,18	76,10	0,52	61,90	-14,2	0,34
5	Питома вага статутного капіталу у власному капіталі	0,06	335,0	0,07	302,8	0,07	299,1	-3,70	0,00
6	Питома вага інших активів у структурі активів	0,96	2,20	1,00	1,40	1,00	1,00	-0,40	0,00
3. Забезпечення ліквідності банківської системи									
1	Норматив миттєвої ліквідності Н4	1,00	60,80	1,00	55,60	1,00	68,70	13,10	0,00
2	Норматив поточної ліквідності Н5	1,00	102,1	1,00	108,1	1,00	99,10	-9,00	0,00
3	Норматив короткострокової ліквідності Н6	1,00	92,10	1,00	98,40	1,00	93,50	-4,90	0,00
4	Співвідношення довгострокових кредитів та депозитів	0,15	412,0	0,18	327,8	0,16	376,3	48,50	-0,02
5	Питома вага наданих довгострокових кредитів	1,00	64,90	1,00	60,10	0,88	54,20	-5,90	-0,12

6	Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам	0,9 2	10,20	0,88	12,00	0,66	14,10	2,10	-0,22
4. Забезпечення збалансованої структури валютних активів і пасивів банківської системи									
1	Частка наданих кредитів в іноземній валюті	0,1 9	51,40	0,32	47,10	0,34	46,50	-0,60	0,02

Продовження Табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Частка депозитів в іноземній валюті в загальному обсязі залучених коштів	0,1 8	55,90	0,19	52,80	0,32	46,90	-5,90	0,13
3	Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті	0,8 4	125,9	0,97	113,1	0,95	115,0	1,90	-0,02
4	Рівень доларизації грошової маси	0,1 8	32,90	0,19	31,90	0,25	29,20	-2,70	0,06
5. Забезпечення конкуренції та фінансової інклюзії									
1	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків	0,2 6	53,60	0,63	34,30	0,87	28,30	-6,00	0,24
2	Частка активів 5 найбільших банків у сукупних активах банківської системи	0,2 7	56,30	0,19	63,40	0,19	64,10	0,70	0,00
3	Кількість банківських відділень на 100 тис. дорослого населення	0,9 9	29,60	0,81	27,40	0,91	24,70	-2,70	0,10
4	Кількість вкладників комерційних банків на 1 тис. дорослого населення	1,0 0	1614,	1,00	1673	1,00	1485	-188,	0,00
5	Кількість банкоматів на 100 тис. дорослого населення	0,8 9	88,60	0,98	97,70	0,97	96,60	-1,10	-0,01
6. Забезпечення розвитку е-інфраструктури банківської системи країни та нових напрямів інформаційної економіки в банківській сфері									
1	Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси	0,4 6	28,50	0,50	27,50	0,46	28,50	1,00	-0,04
2	Рівень готівки в економіці (M0/ВВП)	0,6 8	13,20	0,89	11,10	0,98	10,20	-0,90	0,09
3	Частка безготівкових операцій у загальному обсязі операцій з використанням БПК	0,7 1	35,50	0,79	39,30	0,90	45,10	5,80	0,11
4	Кількість POSтерміналів на 1 млн осіб	0,5 1	5148	0,59	5938	0,71	7052	1114	0,12
5	Відношення наданих P2P кредитів до кредитного портфеля банківської системи	1,0 0	0,50	1,00	0,10	1,00	0,10	0,00	0,00
6	Частка суб'єктів господарювання, що приймають до оплати криптовалюти	1,0 0	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00

Джерело: побудовано на основі даних статистики НБУ [8-10]

Аналіз даних, наведених в табл. 1, дає підстави стверджувати, що найбільш «проблемними» індикаторами, отже, такими, що мають найгірші значення, є:

– Відношення проблемних кредитів до загальної суми кредитів банківської системи. Нормоване значення даного індикатора послідовно

знижується протягом усього розглянутого періоду з 0,05 до 0,03;

– Співвідношення довгострокових кредитів і депозитів, які мали нестабільну динаміку, нормоване значення якого у 2020 р. скоротилося, порівняно з попереднім роком, на 0,02.

– Питома вага наданих довгострокових кредитів, фактичне значення яких, скорочувалося протягом всього аналізованого періоду та у 2020 р. становило 54,20, що менше за попередній рік на 5,99.

– Частка загальних споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, нормоване значення якого скоротилося в 2020 р., порівняно з 2019 р. на 0,22.

– Рівень доларизації грошової маси. Нормативне значення даного індикатора у 2019 році підвищилось до значення 0,25. Поточне значення даного індикатора відповідає небезпечному рівню.

– Частка активів 5 найбільших банків в активах банківської системи. Нормативне значення даного індикатора стабільно трималося на рівні 0,19 протягом двох крайніх аналізованих періодів, що стало наслідком виведення з ринку більш ніж половини банківських установ та відповідного зниження рівня конкуренції на банківському ринку, що і обумовило зростання «ваги» п'яти найбільших банків у банківській системі.

З вищезазначеного, можна зробити висновок, що стан фінансової стабільності банківської системи України на сучасному етапі розвитку можна оцінити як задовільний, проте є ряд проблем, які потрібно вирішити.

Незважаючи на покращення у банківській сфері, сьогодні залишаються значні проблеми, які перешкоджають успішному функціонуванню банківської системи України. Необхідно відзначити основні з них: низька конкурентоспроможність банківського сектору, тобто неможливість вітчизняних банків конкурувати з іноземними, низькоякісними послугами за їх високу вартість; борг позичальників перед

банками, дорога та неефективна державна підтримка проблемних банків, низька банківська капіталізація банків.

Висновки. Макроекономічна, політична, соціальна нестабільність та шоки, що породжені ними, можуть прямо чи опосередковано обумовлювати зниження рівня фінансової стійкості окремого банку та банківської системи в цілому .

Внутрішніми слабкими місцями, що спричиняють крихкий початковий внутрішній фінансовий стан, є неефективний банківський менеджмент, який зумовлює високий рівень банківських ризиків, низьку якість активів та недостатність власного капіталу для абсорбції ризиків. Багатокритеріальна класифікаційна система факторів впливу на фінансову стійкість банку є важливим індикатором в стабілізаційних процесах банківської системи, що є підґрунтям розвитку фінансової системи та економіки в довгостроковій перспективі.

З метою вдосконалення банківських установ в Україні необхідно здійснити деякі заходи, зокрема:

- 1) посилити капіталізацію банківської системи. Стан та ресурсні можливості банківської системи України суттєво впливають на економічний розвиток країни. Тому збільшення капіталу банку та вдосконалення його структури має особливе значення;
- 2) забезпечити розкриття банківської інформації шляхом створення системи незалежних рейтингових агентств та кредитних бюро;
- 3) посилити пруденційний нагляд за банківськими установами, включаючи управління ризиками;
- 4) удосконалити механізм відновлення проблемних банків та
 1. процедури ліквідації банку;
- 5) розвивати структуру банківського сектора в напрямку оптимального поєднання великих банків з розгалуженою мережею філій

регіональних та спеціалізованих банків з метою надати людям повне банківське обслуговування;

б) розробити та впровадити політику управління банківськими ризиками, включаючи встановлення можливих видів ризиків для макроекономічної та фінансової стабільності та визначення заходів щодо їх контролю.

Література

1. Бурковська А. В., Сацура О. Ф. Визначення та забезпечення фінансової стійкості комерційного банку України / А.В. Бурковська, О.Ф. Сацура. МНАУ. 2017. №3. С. 31-40.
2. Бриштїна В. В. Управління антикризовою фінансовою стійкістю банків / В. В. Бриштїна, Л. А. Ключко // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2017. № 1. С. 37-53.
3. Варцаба В.І., Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / В.І. Варцаба. 2018. С. 311-316.
4. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків [текст] підручник. / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 520 с.
5. Маслова А. Ю. Финансовая стабильность банка и направления ее обеспечения в современных условиях / А.Ю. Маслова. URL: <https://fkd.org.ua/article/viewFile/91485/87216>
6. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: монографія / В. М. Кочетков. К. : Вид-во Європейського університету, 2003. 300 с.
7. Корженко К.А. Підходи до класифікації факторів, що впливають на стійкість банківської установи. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 12. С. 191-195.

8. Статистика. Показники банківської системи. Доходи та витрати банків України. URL:
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
9. Статистика. Показники банківської системи. URL:
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
10. Статистика. Статистика зовнішнього сектору. Грошові перекази. URL:
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=65613&cat_id=44446#2